

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

-

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

HSL:n on varautumisvelvollisena mietinnössä esitetyn valmiuslain lakiehdotuksen 7 §:n mukaisesti pyrittävä tunnistamaan toimintansa häiriöttömyyttä vakavasti vaarantavat uhat ja arvioimaan niiden aiheuttaman riskit lakiin perustuvien tehtäviensä hoitamiselle sekä huolehdittava toiminnassaan asianmukaisista hallintatoimenpiteistä riskien toteutumisen ehkäisemiseksi ja niiden vaikutusten vähentämiseksi. Vaikka suurin osa organisaatioista on varmasti toimintansa osalta aiemminkin tehnyt riskin arviointia ja hallintaa, katsomme, että lain vaatimuksena tehtävä on uusi ja edellyttää aikaisempaa enemmän huomiota sekä todennäköisesti vaatii lisää resursseja velvoitteen täyttämiseksi. Velvoitteen täyttäminen vaatii myös tiivistä yhteistyötä muiden viranomaisten ja eri sidosryhmien kanssa keskinäisriippuvuuksien tunnistamiseksi ja hallitsemiseksi. Riskienhallintaa koskevan sääntelyn tarkentamisen HSL näkee kuitenkin positiivisena ja se on linjassa myös EU:ssa annettavan uuden sääntelyn kanssa.

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Varautumisvelvollisuuden ulottaminen myös muita julkisia hallintotehtäviä luvanvaraisesti tai laissa säädetyn perusteella hoitavaan toimijaan tarkentaa

varautumisvelvoitetta. Samoin lakiin perustuvien tehtävien hoitamista varten ulkoistettujen palvelujen huomioiminen tiukemmin osan varautumisvelvollisuutta selkeyttää varautumisvelvoitetta ja HSL pitää tätä hyvänä kehityssuuntana, sillä toimintaympäristö sekä toimitus- ja palveluketjut ovat yhä monimutkaisempia ja hankintaketjujen häiriöttömän toiminnan varmistaminen on keskeistä palvelujen häiriöttömyyden näkökulmasta.

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

-

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottomenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

HSL pitää tärkeänä, että toimivaltuuksia, kuten luovutusvelvollisuutta ja otto-oikeutta sovellettaessa otetaan huomioon yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen ylläpitämiseen liittyvät tarpeet kokonaisuudessaan sekä huomioidaan ensisijaisesti lakisääteisten palvelujen, kuten HSL:n tapauksessa joukkoliikenteen, järjestäminen.

Mietinnön kohdassa 7.1 otetaan kantaa voimassa olevan valmiuslain ja lakiluonnoksen eroon valtion vahingonkorvausvelvollisuudessa. Vahingonkorvausvelvollisuus on kuitenkin eri asia kuin tuotetusta palvelusta maksettava korvaus, jonka taso voidaan määrittää jo normaaliaikana. HSL

pitää tärkeänä, että otto-oikeuksia sovellettaessa mahdolliset vahingot korvataan täysimääräisesti vahingon kärsineelle osapuolelle.

HSL näkee tärkeänä, että laissa huomioidaan kaikkien eri viranomaisten ja kuljetusyritysten välisten kuljetussopimusten laatiminen poikkeusolojen

varalle. Sopimusten tarve on mainittu mietinnön säännöskohtaisissa perusteluissa kohdassa 7.1, mutta lakiluonnoksessa sopimusten olemassaoloa ei mainita. Etukäteen laadituilla sopimuksilla voitaisiin myös paremmin toteuttaa lakiluonnoksen 31 §:n oikeasuhtaisuutta koskeva vaatimus siitä, että elinkeinonharjoittajalle tulee voida asettaa vain sellaisia velvoitteita, joita se pystyy kohtuudella noudattamaan. Erityisesti tämä sopimusten tarve korostuu 11 luvun 70 §:n myötä, joka velvoittaa kuljetuspalvelujen tarjoajan suorittamaan poikkeusoloissa välttämättömiä kuljetuksia.

HSL pitää hyvänä, että lakiluonnoksen 68 §:ssä määrätään selvästi väestön siirtymisen osalta valtakunnallinen yleisjohtovastuu sisäministeriön

pelastusviranomaiselle, jota alueelliset pelastusviranomaiset tukevat toteutuksessa johtaen siirtoja omalla alueellaan. Erityisesti aluerajat ylittävien

siirtokuljetusten osalta johto- ja suunnitteluvastuu on tähän asti näyttäytynyt epäselvänä.

HSL pitää tärkeänä, että välttämättömien hyödykkeiden tai palveluiden ostolupia koskevissa säädöksissä (13 luvun 88 §) huomioitaisiin ensisijaisesti

viranomaisten lisäksi myös lakisääteisiä palveluja tuottavan varautumisvelvollisen toimijan palveluntuottajat. Luonnoksessa tätä ei ole

huomioitu itse sääntelyssä tai perusteluosassa.

HSL pitää hyvänä ratkaisuna, että polttoaineiden säännöstelyä varten ei perustettaisi poikkeusoloissa erillisiä toimielimiä (kuten voimassa olevan

valmiuslain 10 luvun 69 §:ssä). Polttoaineiden ja energian sääntelyn sekä niiden huoltovarmuuden osalta on tärkeää huomioida myös liikenteen sähköistyminen, jolloin esimerkiksi joukkoliikenteen järjestäminen on käyttövoiman osalta entistä riippuvaisempi sähköenergiasta, ei niinkään

perinteisistä polttoaineista.

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

Uudistuksen tavoitteena on saattaa valmiuslaki vastaamaan nykyaikaista käsitystä yhteiskunnan kokonaisturvallisuudesta ja sitä uhkaavista tekijöistä.

Tavoitteena on johdonmukainen, ajantasainen ja perustuslain kanssa sopusoinnussa oleva sääntelykokonaisuus, joka tarjoaa edellytykset tehdä

poikkeusolojen hallitsemiseksi oikea-aikaiset päätökset sekä sisältää asianmukaiset ja riittävät toimivaltuudet näiden päätösten toteuttamiseksi.

HSL pitää hyvänä valmiuslain kokonaisvaltaista uudistusta, sillä voimassa oleva lainsäädäntö ei enää vastaa nykyajan vaatimuksia. HSL kannattaa esityksen lähtökohtaa, jonka mukaan viranomaisten

toiminnan tulee poikkeusoloissakin mahdollisimman pitkään perustua normaaliolojen voimassa olevaan lainsäädäntöön ja toimivaltuuksiin. HSL kannattaa myös 2 §:n perusteluissa mainittua varautumisvelvoitetta poikkeusolojen lisäksi myös

normaaliolojen häiriötilanteisiin. Valtakunnallisen ja alueellisen ohjauksen

tarkentamisen sekä poikkihallinnollisen yhteistyön näemme erityisen

tärkeänä.

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

HSL pitää lakiluonnoksen rakennetta pääpiirteittäin selkeänä. Luonnos on pääsääntöisesti loogisesti etenevä ja noudattaa varautumisen ja poikkeusolojen kronologista etenemistä. Poikkeusolojen edellytykset on lakiesityksessä sijoitettu II osan 3 luvun 11 §:ään. HSL ehdottaa, että ne olisivat voimassa olevan valmiuslain tapaan sijoitettu 1 lukuun, sillä poikkeusolot mainitaan heti 1 §:ssä. Samoin 32 § Määritelmät olisi järkevää sijoittaa aivan alkuun, sillä siinä määritellään termejä, joita käytetään jo ennen kyseistä säännöstä. Määrittelyosioon tulisi ehdottomasti lisätä myös ”Palvelut” -määritelmä, sillä 32 §:n kohdassa 5 kuvataan, että ”hyödykkeellä tarkoitetaan aineellisia ja aineettomia hyödykkeitä, ei kuitenkaan palveluja” ja näin ollen jää epäselväksi, mitä palveluilla valmiuslaissa täsmällisesti tarkoitetaan.

Sauvala Erica
Helsingin seudun liikenne HSL